

פרסים על-שם יצחק בן-צבי לשנת תשמ"ג

לד"ר יהודה ניני ולפרופסור אברהם טל

הפרס על-שם יצחק בן-צבי לשנת תשמ"ג ניתן לד"ר יהודה ניני, על ספרו 'תימן וציון — הרקע המדיני, החברתי והרוחני לעליות הראשונות מתימן, 1800-1914', שיצא לאור על-ידי אוניברסיטת תל-אביב, המכון לחקר הציונות על שם חיים וייצמן והספרייה הציונית על-יד ההסתדרות הציונית העולמית; ולפרופסור אברהם טל, על ספרו 'התרגום השומרוני לתורה', בשני כרכים, שיצא לאור על-ידי בית-הספר למדעי-היהדות של אוניברסיטת תל-אביב. עם ועדת השופטים נמנו הפרופסורים: יוסף דן (יו"ר), משה בראשר, דוד גודבלט, מיכאל זנד, משה כוכבי, יהודה פליקס ואניטה שפירא.

בנימוקי ועדת השופטים על מתן הפרס לד"ר ניני נאמר, בין היתר, כי חיבורו עונה על הדרישות הגבוהות של מחקר בתחום זה. שיטתו המדעית של המחבר היא היסטוריוגרפית ביסודה, המשלבת בתוכה גם גישות סוציולוגיות וסוציאולוגיות-לוגיות. שילוב זה מאפשר למחבר לנתח את החומר הרב והעשיר, שנאסף ממקורות מגוונים ומוין בקפדנות מירבית, מנקודות ראות חדשניות, היכולות להיות פוריות ביותר גם ביישומן לחקר תולדות עם ישראל בתקופה הנדונה בארצות האסלאם האחרות. הספר עוסק בחיי היהודים בתימן, בקשרים בין יהודי תימן ליהודי התפוצות האחרות ובעליות יהודי תימן עד שנת 1914 והשתקעותם בארץ.

על מתן הפרס לפרופ' טל אומרים השופטים בין היתר, כי התרגום השומרוני לתורה נתפרסם ארבע פעמים, אולם מהדורתו של א' טל מבוססת על עשרה כתיב-ידי, בחלקם שלמים (או כמעט שלמים) ובחלקם מקוטעים, והיא כוללת למעשה את התרגומים השומרוניים לתורה. שכן בירוריו היסודיים והמעמיקים מלמדים אותנו בדרך ודאי, ששני גיבושים שונים של התרגום רווחו בין בני העדה. האחד 'מייצג את הימים הראשונים של גיבוש ספרותם' והשני 'את ימיו האחרונים של הניב הזה'. פרופ' טל

מגיש לקורא פרק חשוב בתולדות התגבשות ספרותם של השומרונים, ובו פרק שלם בתולדות לשונם. מלאכתו היא מלאכה שלמה, לא ספר מקוטע הכולל חומש אחד בלבד אלא התורה כולה מראשה ועד סופה מונחת לפנינו. לפנינו מהדורה המשכיחה את קודמותיה ומייתרת אותן.

ד"ר אלעזר טויטו ומפעל מסורות הלשון — חתני הפרס על שם נסים ד' גאון, לשנת תשמ"ג

הפרס ניתן השנה בפעם הראשונה, והוא הוענק לחוקר יחיד ולמפעל מדעי. ועדת המומחים שהמליצה על מתן הפרסים מצאה, כי מחקרו של ד"ר אלעזר טויטו, 'רבי חיים בן עטר ופירושו אור החיים על התורה', הוא חיבור מפורט ראשון בסוגו. החיבור דן באופן מעמיק בעקרונות הפרשניים שעליהם מיוסד 'אור החיים', שהוא מאבני-היסוד של תרבות ישראל בצפון-אפריקה ומחוץ לה. ד"ר טויטו גילה העמקה רבה, שקידה ודיוק מדעי במחקר זה, הן בפרק הביוגרפיה והביבליוגרפיה והן בפרקים העוסקים בדרכי הפרשנות ועקרונותיה ובהשקפת-עולמו של ר' חיים בן עטר.

הפרס למפעל מדעי ניתן לסידרת הפירוטמים 'עדה ולשון' שממנה יצאו שמונה כרכים בחמש השנים האחרונות, על-ידי מפעל מסורות הלשון של עדות ישראל באוניברסיטה העברית בירושלים. המפעל אף כינס ארכיון עשיר של הקלטות המשמש בסיס למחקרים נוספים של עדות שונות, ובכללן יהודי צפון-אפריקה. המפעל הוא ציון-דרך בתולדות המחקר במסורת הלשונית של עדות ישראל. מייסדו ועורך הסידרה, פרופ' שלמה מורג, הניח יסודות מדעיים מוצקים לחקר מסורות הלשון של העדות השונות, להצלתן משיכחה ולפירסום שיטתי של מחקר מדעי מדוקדק ושיטתי בתחום זה. מחקרה של ד"ר קציעה כץ, 'מסורת הקריאה של קהילת ג'רבה במקרא ובמשנה', הוא דוגמה נאה לעבודת המחקר במפעל זה. היא ניתחה בפירוט את מסורת ההגייה של יהודי ג'רבה בקריאת המשנה, הגיית העיצורים והתנועות ואת תורת הצורות של המפעל ואף הישוותה בפירוט את מסורת ג'רבה לזו של עדות אחרות. זו דוגמה מובהקת למחקר שיטתי מעמיק בתחום לשון של עדות ישראל בצפון-אפריקה.

צבי זוהר וצבי שילוני — חתני פרס הנרי טולדנו

שני חוקרים צעירים הם חתני פרס הנרי טולדנו, שהוענק השנה בפעם השלישית על-ידי מכון בן-צבי לחקר קהילות ישראל במזרח, יד יצחק בן-צבי וחברת כל ישראל חברים. חתני הפרס הם: צבי זוהר — על מחקרו 'הלכה ומודרניזציה במצרים': צבי שילוני — על מחקרו 'משבר מלחמת-העולם הראשונה והשפעתו על המערך הגיאוגרפי של ירושלים והישוב היהודי בה'.

הפרס נועד להנצחת זכרו של הנרי טולדנו, והוא תרומה של משפחת בראונצווייג מניו-יורק.